

Warszawa, 15 maja 2020 roku

Dr hab. prof. UW Anna Cegiela
Instytut Polonistyki Stosowanej
Wydział Polonistyki UW

Ocena dorobku doktor Olgi Przybyli w związku z wnioskiem o przeprowadzenie postępowania habilitacyjnego w dziedzinie nauk humanistycznych w dyscyplinie językoznawstwo.

Część I Opinia na temat istotnej aktywności naukowej oraz osiągnięcia naukowego w postępowaniu habilitacyjnym dr Olgi Przybyli

Jako osiągnięcie naukowe dr Olga Przybyła wskazała *Jednotematyczny cykl publikacji poświęcony poszukiwaniu reguł programowaniu języka i zachowań językowych (biologiczno-kulturowe uwarunkowania mowy w normie i zaburzeniach* oraz pracę redakcyjną nad sześcioma tomami „Logopedii Silesiany”, czyli rezultat kilkuletnich wysiłków badawczych i działań organizujących środowisko logopedyczne. Trzeba na wstępie zaznaczyć, że pracę naukową w dziedzinie językoznawstwa Habilitantka rozumie jako specyficzny rodzaj działalności – nie tyle badania języka, ile raczej badania sposobów uwarunkowania komunikacji oraz jej kształtowania w sytuacji różnego typu zaburzeń (zaburzeń procesów przetwarzania słuchowego, zaburzeń wynikających z atypowego rozwoju mózgu, całościowych zaburzeń rozwoju). Poszukiwania dr Olgi Przybyli mają na celu przede wszystkim wypracowanie skutecznych narzędzi diagnostycznych oraz metod reedukacji językowej dzieci ze specjalnymi potrzebami.

Dr Olgę Przybyłą interesuje zjawisko deficytów przetwarzania sensorycznego i jego wpływ na trudności w nabywaniu sprawności komunikacyjnej i w ogóle w nauce. Problem ten przedstawia w pierwszym, wstępnym tekście. Kolejne dwa artykuły to studia przypadków dzieci z zaburzeniami o podłożu sensorycznym (dziecka z zaburzeniami centralnych procesów przetwarzania słuchowego i dziecka z zaburzeniami motorycznymi). Tekst czwarty – to przegląd badań nad dyspraksją – rozwojowymi zaburzeniami koordynacji. Pierwszą część cyklu

zamyka propozycja diagnozy funkcji słuchowych dowodząca ważnej roli percepcji bodźców modalności słuchowej w uzyskiwaniu sprawności językowej.

W tej partii artykułów Autorka pokazuje zależności między procesami przetwarzania informacji sensorycznych a zachowaniami językowymi, dowodzi, że nieprawidłowości czuciowo-motoryczne negatywnie wpływają na czytanie, pisanie i mówienie.

Tym, co uważam za szczególnie ważne w tych tekstach, jest całościowe widzenie problemów współwystępowania deficytów przetwarzania sensorycznego i problemów z koncentracją uwagi, trudnościami z koordynacją ruchową, nieharmonijnym rozwojem społeczno-emocjonalnym oraz niską kompetencją komunikacyjną. Dla logopedów jest to zależność oczywista, lecz dla nauczycieli, którzy się stykają z problemami zewnętrznymi wobec przetwarzania sensorycznego, opis tej zależności jest bardzo pomocny. Dr Przybyła przekonująco pokazuje, że badane problemy nie istnieją osobno i nie da się ich osobno diagnozować ani też rozwiązywać. Interesująco przedstawia słuchowe procesy percepcji w opisie diagnozowania. Słusznie eksponuje także ważną zależność nabywania sprawności i kompetencji językowych od poprawnego przetwarzania słuchowego oraz związaną z tą zależnością konieczność odpowiedniej terapii usprawniającej wyższe funkcje słuchowe dzieci z problemami w nabywaniu sprawności komunikacyjnej.

Druga część cyklu została poświęcona motorycznym zdolnościom koordynacyjnym i ich związkom z mową. Na tę część dorobku składają się trzy artykuły: *Motoryczne zdolności koordynacyjne w świetle badań nad mową*, *Analiza dźwiękowej realizacji mowy w antropomotorycznej perspektywie opisu* oraz *Gielkot w zespole nadpobudliwości psychoruchowej z deficytem uwagi*. Pierwsze dwa teksty mają charakter referujący i przedstawiają sposób łączenia analizy dźwiękowej realizacji mowy z analizą motoryki w diagnostyce logopedycznej oraz przydatność takiego połączenia w terapii.

W autoreferacie autorka deklaruje, że celem jej analiz było wykazanie, że *kompetencja lingwistyczna, umożliwiająca jednostce udział w interakcji i komunikacji, jest wstępnym warunkiem jej zdolności stawiania czoła wymogom codziennej egzystencji w toku całościowego procesu*. (Autoreferat, s. 24.) Jest to jednak oczywistość, której wykazywać nie trzeba, bo pisze się o tym od czasów Piageta. Związki między językiem a myśleniem zostały też znakomicie zbadane przez psychologów brytyjskich w końcu ubiegłego stulecia (pisali o nich np. J. V. Wertsch, J. Shotter, R. Hare), a implikacje tych związków w badaniach nad komunikacją są ogólnie znane. Na podstawie publikacji dr Przybyli, mogę stwierdzić, że Jej celem jest raczej, (o czym chyba nie pisze

ze skromności), umożliwienie dzieciom z deficytami funkcjonowania społecznego dzięki systematycznej, konsekwentnej i prowadzonej nowoczesnymi metodami pracy terapeutycznej. Publikacje dr Przybyli mają przygotować przyszłych logopedów do takiej właśnie pracy.

Inny charakter ma artykuł *Giełkot w zespole nadpobudliwości psychoruchowej z deficytem uwagi*. Przedstawia on specyficzne trudności komunikacyjne, które mają dzieci z ADHD, a przede wszystkim zjawisko giełkotu (jedno z zaburzeń płynności mówienia). Artykuł ten dowodzi dobrej znajomości przedmiotu oraz umiejętności badawczych. Autorka opisuje w nim wyniki własnego badania wykorzystującego próbę sylabową służącą do oceny nie płynności mówienia, co pozwala jej na przedstawienie szczegółowego obrazu nie płynności mówienia dzieci z ADHD i porównanie go z dotychczasowymi opisami. Stanowi to niewątpliwie dobrą podstawę opracowania metod pracy z takimi dziećmi.

Za najbardziej wartościowe w dorobku Habilitantki uznałabym teksty składające się na ostatnią, trzecią część cyklu, zatytułowaną *Semantyka zachowań ruchowych w subkodzie pisanym*. Autorka podejmuje w nich problematykę nabywania kompetencji językowych, a dokładniej tekstotwórczych przez dzieci z trudnościami w nauce. Kompetentnie projektuje badania i sprawnie je przeprowadza. Wyniki badań stanowią dobre uzasadnienie empiryczne dla szczegółowego opracowania metod i procedur pracy reedukacyjnej oraz terapii na kilku etapach kształtowania się umiejętności poznawczych i komunikacyjnych dziecka.

W badaniach dr Przybyla uwzględnia nie tylko typ trudności, lecz także dane o środowisku, w którym wychowują się uczniowie. W pierwszym tekście przedstawia efekty tworzenia tekstu przez dzieci mające problemy ze zrozumieniem i zapamiętywaniem fabuły krótkiej bajki, pamięcią logiczną, selekcją informacji, określaniem stosunków przestrzennych, związków przyczynowo - skutkowych, chronologią wydarzeń oraz dotyka kwestii metodycznej i skutecznej pracy z takimi dziećmi.

W kolejnych dwóch artykułach zajmuje się realizacją wzorców gatunkowych tekstu przez dzieci upośledzone umysłowo i dzieci z niepełnosprawnością intelektualną. W tekście *Gatunek listu a kompetencja lingwistyczna i komunikacyjna dzieci upośledzonych umysłowo* będącym wynikiem własnych badań pokazuje typowe kłopoty z opanowaniem systemu językowego przez dzieci upośledzone. Nie poprzestaje na wskazaniu błędów fleksyjnych, składniowych i fonetycznych. Zwraca uwagę na nieporadność w budowaniu spójnego obrazu rzeczywistości. Przedstawia sposoby wykorzystania formy dialogicznej listu przez te dzieci – formy mającej wyraźnie funkcję stymulującą

rozwój słownictwa i frazeologii oraz umiejętności osiągnięcia spójności wypowiedzi. Podaje istotne wskazówki przydatne w działaniu wychowawczym i kształceniu sprawności komunikacyjnej.

Podobne zagadnienia dr Przybyła porusza w studium *Umiejętności uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim i umiarkowanym w tworzeniu wzorca gatunkowego życzeń*. (Tu uwaga: badani uczniowie nie tworzą wzorca, lecz go realizują.) Autorka przeprowadziła badania grupy dwudziestu uczniów z pierwszej i drugiej klasy gimnazjum na Śląsku. Jej badania potwierdziły, że pewne umiejętności można wyćwiczyć dzięki systematycznej i konsekwentnej pracy oraz pozytywnym bodźcom mimo upośledzenia (deficytów rozwoju i deficytów poznawczych).

Ostatni artykuł cyklu powraca do zagadnienia integracji sensorycznej i wykorzystywania jej procedur w kształceniu kompetencji tekstotwórczych uczniów klas początkowych. Autorka przedstawia w nim procedurę modelowania sensorycznego w kształtowaniu tekstu oraz pokazuje, jak jej stosowanie przez nauczyciela wpływa na postępy w uzyskiwaniu umiejętności tekstotwórczych (a dokładniej - narracyjnych).

Cykl przedstawiony jako osiągnięcie naukowe jest niejednorodny tematycznie i jakościowo, a także opatrzony niezupełnie adekwatnym tytułem. Z dorobku Habilitantki można było skomponować stosunkowo jednolity zbiór tekstów składających się na tom prac z zakresu metodyki nauczania języka i reedukacji dzieci z różnymi deficytami. Wybór Habilitantki nie odzwierciedla dobrze jej osiągnięć w pracy naukowej i nie jest, co istotne, zestawem tekstów językoznawczych. Ocenę jej prac utrudniają także niepoprawny, chwilami pretensjonalny język, brak precyzji terminologicznej, niefunkcjonalne modyfikacje znaczeń terminów językoznawczych i niejednakowy stopień szczegółowości tekstów. Drobne błędy metodologiczne w artykułach nie wpływają zasadniczo na jakość tekstów.

Teksty dr Przybyli mają wyraźnie funkcję aplikacyjną oraz dydaktyczną i jako takie są bezdyskusyjnie wartościowe i bardzo przydatne. W większości opierają się na własnych badaniach, choć punktem wyjścia dla nich są znane opracowania. Empiryczne potwierdzenie na własnym materiale ważnych dla praktyki logopedycznej zależności z pewnością jest potrzebne zwłaszcza do skutecznego przekazu specjalistycznej wiedzy, bo wiedzę tę ukonkretnia.

Zarówno prace składające się na dorobek naukowy, jak i działania dydaktyczne Habilitantki mieszczą się w zakresie humanistyki stosowanej, ale zamykają się właściwie w metodyce i dydaktyce. Dla recenzenta ten konkretny dorobek to wyjątkowy problem. Zestaw prac składających się na osiągnięcie

naukowe nie stanowi bowiem oryginalnego i twórczego wkładu w dyscyplinę językoznawstwa, nie uzyskujemy dzięki niemu nowej wiedzy o języku i komunikacji językowej. Dr Olga Przybyła przedstawia bowiem deficyty sprawności komunikacyjnej, opisuje zależności, których znajomość jest konieczna w pracy nad tymi deficytami, określa zakres i charakter działań reedukacyjnych. Wspiera to konkretnymi badaniami w środowisku, w którym pracują kształceni przez nią logopedzi i nauczyciele. Tym samym odpowiada na pytanie, jak uzyskać opisany przez językoznawców, a także psychologów poziom kompetencji lub sprawności komunikacyjnej, a także jak wiedzę językoznawczą wyzyskać w pracy logopedycznej. Jednoznacznie lokuje to wysiłki Habilitantki w zakresie logopedii, ale nie językoznawstwa.

Nie mogę zatem uznać, że jej dorobek wystarcza do uzyskania stopnia doktora habilitowanego nauk humanistycznych, w dyscyplinie językoznawstwo.

Część II

Opinia o dorobku dydaktycznym i organizacyjnym dr Olgi Przybyli w z wnioskiem o nadanie tytułu doktora habilitowanego nauk humanistycznych w dyscyplinie językoznawstwo

Dr Olga Przybyła od czasów studiów polonistycznych jest związana z Uniwersytetem Śląskim i Katedrą Dydaktyki Języka i Literatury Polskiej. Tu kończyła studia, następnie studia doktoranckie i obroniła pracę doktorską w roku 2002. Na studiach podyplomowych Uniwersytetu Śląskiego zdobyła również dyplomy logopedy, neurologopedy i surdologopedy. Dyplom terapeuty integracji sensorycznej uzyskała natomiast w Polskim Towarzystwie Integracji Sensorycznej.

Dr Przybyła jest językoznawcą, a jako dydaktyk zajmuje się szeroko rozumianą metodyką nauczania języka polskiego oraz logopedią. Prowadzi wiele różnego typu zajęć z tego zakresu wymagających bardzo wyspecjalizowanej wiedzy. Są to wykłady i ćwiczenia z dydaktyki szkoły podstawowej i średniej, logopedii, wiedzy o uczniu ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, komunikacji promocyjnej i kryzysowej, neurolingwistyki, najnowszych metod nauczania, problematyki nauczania zintegrowanego, kinezylogii edukacyjnej i kilku innych przedmiotów.

Pracuje na studiach stacjonarnych i podyplomowych (Studia Podyplomowe Kwalifikacyjne Logopedii i Medialnej Emisji Głosu). Na tych ostatnich uczy

logopedii, surdologopedii i neurologopedii. Pracowała również w Studium Pedagogicznym Akademii Ekonomicznej im. Karola Adamickiego w Katowicach i współpracowała z Uniwersytetem Rzeszowskim. Jest wykładowcą Podyplomowych Studiów Neurologopedii z Wczesnym Wspomaganiem Rozwoju Dziecka Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach. Dr Olga Przybyła to dydaktyk wszechstronny i mający ogromne doświadczenie. Dość wspomnieć, że jest promotorem 72 prac dyplomowych z zakresu logopedii i recenzentem 600 takich prac, autorką kilkunastu programów nauczania na studiach. Wysoko trzeba ocenić również działalność popularyzatorską dr Przybyli.

Dr Przybyła jest organizatorką 7 konferencji naukowych i 10 konferencji naukowo-szkoleniowych z okazji Światowego Dnia Osób Jąkających się oraz uczestniczką wielu konferencji, a także organizatorką wielu kursów szkoleniowych i zajęć popularyzujących naukę, np. Logopedycznych Dni Uniwersytetu Śląskiego. Jej sprawność organizacyjna jest doceniana, bo dr Przybyła pełni też funkcje kierownicze na uczelni. Była zastępcą kierownika Studiów Podyplomowych Logopedii, kierownikiem Studiów Podyplomowych Logopedii i Medialnej Emisji Głosu. Obecnie pełni funkcję kierownika Centrum Logopedii.

Nie do przecenienia jest aktywność dr Przybyli na polu organizacji życia naukowego. Dr Przybyła była wykonawcą w grantach KBN, następnie grantach MNiSW, a następnie kierownikiem i koordynatorem projektu międzynarodowego NetQues. Za szczególnie ważne osiągnięcie dr Przybyli uważam założenie i prowadzenie wydawnictwa „Logopedia Silesiana” – obecnie sześciotomowej naukowej serii logopedycznej. Habilitantka była jej pomysłodawczynią, założycielką i jest jej redaktorem. Zorganizowała międzynarodową radę naukową tego czasopisma, stworzyła miejsce wymiany myśli i zintegrowała naukowe środowisko logopedyczne.

Praca dr Olgi Przybyli jest wysoko oceniana przez środowisko akademickie. Habilitantka pięciokrotnie otrzymała nagrodę Rektora Uniwersytetu Śląskiego za pracę naukową, dydaktyczną i organizacyjną. Została wyróżniona Medalem Komisji Edukacji Narodowej i Złotą Odznaką za zasługi dla Uniwersytetu Śląskiego.

Trzeba zatem uznać, że dr Olga Przybyła ma bogaty dorobek dydaktyczny, jest znakomitym organizatorem życia naukowego, cenionym popularyzatorem i człowiekiem od wielu lat z wielkim zaangażowaniem pracującym dla dobra wspólnoty uniwersyteckiej i społeczeństwa śląskiego.

Konkluzja

W staraniach o uzyskanie tytułu doktora habilitowanego w dziedzinie nauk humanistycznych, w dyscyplinie językoznawstwo dr Olga Przybyła spełnia jeden warunek – ma ogromne doświadczenie dydaktyczne i wyjątkowe osiągnięcia w zakresie organizacji życia naukowego.

Przedłożony przez dr Przybyłą dorobek naukowy nie spełnia natomiast formalnych wymagań art. 16, ust.2 Ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych oraz tytule naukowym (...) i nie mogę go ocenić pozytywnie, gdyż nie ma charakteru językoznawczego i nie stanowi istotnego wkładu w rozwój dyscypliny językoznawstwo. A zatem nie może być podstawą nadania stopnia naukowego doktora habilitowanego nauk humanistycznych w tej dyscyplinie.

Anna Bejsta